

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ORGANIZING DISTANCE EDUCATION IN THE PROCESS OF TRAINING FUTURE TEACHERS

Eshkoraev Q. A.

Chirchik State Pedagogical University

ABSTRACT

In this article, distance learning and its importance and disadvantages are scientifically based.

Keywords: Distance education, distance learning models, remote audiences and projects.

Jamiyatda ro'y berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, O'zbekiston va MDHning boshqa davlatlarining jahon ta'lim makoniga qo'shilishi ta'limning axborot texnologiyalarini ishlab chiqish va ulardan foydalanishda yangi kontseptual yondashuvlarni talab qiladi.

Zamonaviy sharoitda o'quv jarayoniga turli xil axborot texnologiyalari va ommaviy telekommunikatsiyalar faol joriy etilmoqda. Shu munosabat bilan ta'lim tizimiga axborot bilan samarali ishlashga qodir, uni olishning turli usullariga ega bo'lgan, shuningdek, axborot va ta'lim texnologiyalarini uzluksiz rivojlantirish ko'nikmalarini takomillashtiradigan shaxsga yo'naltirish vazifasi yuklatilgan. Bugungi kunga kompyuter texnologiyalari jadal rivojlangan sari o'quv jarayonlarini soddalashtirish tadqiqotchilar va yurtimiz olimlari A.Abduqodirov, N.Muslimov, U.Begimkulov, A.Hayitov, M.Lutfillaev, N.Taylaqovlar tomonidan tadqiq qilingan. Rus olimlari A.Andreev, G.Levkin, Ye.Polat, N.Naydenova, I.Varganova, M.A.Malisheva, N.Valyushina, R.Pimonov, N.Gavrilov, I.Zadorojnyaya, S.B erejnaya, S.Bogdanovalar ishida masofaviy ta'lim tizimi modellari, rivojlantirish masalalari, masofadan o'qitish texnologiyalarini qo'llash, o'quv mazmunining variativligi kabi masalalar bayon etilgan. Masofaviy ta'lim tizimining yuqorida tadqiq qilingan jihatlari xorij olimlari E. K. Balafanova, D. A. Bogdanova, M. A. Vinnitskaya, E. G. Gaevskaya, V. P. demkin, D. M. Jusubalieva, E. I. Dmitrieva, G. M. Esbosynova, M. V. Moiseeva, E. S. Polat, A. M. Tatenova, V. P. Tixomirova, unda masofaviy ta'limni tashkil etishning nazariy va uslubiy asoslari, uning didaktik va uslubiy ta'minoti xususiyatlari keltirilgan.

Masofadan o'qitishning ahamiyati, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'p jihatdan uning samarali tashkil etilishiga va ishlatilgan o'quv-uslubiy ta'minotning sifatiga bog'liq. Maktabgacha ta'lim tizimidagi o'quv jarayonining muhim tarkibiy qismi multimedia kurslari bo'lib, ular turli xil ommaviy axborot vositalarida (CD-ROM disk, DVD, qattiq disk va boshqalar) joylashgan ma'lumotlar to'plamidir.

Masofaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlariga bag'ishlangan ko'plab ishlarga qaramay, hozirgi kunga qadar ular universitetning o'quv jarayonining yaxlit tizimidan tashqarida tashkil etish va uslubiy qo'llab-quvvatlashning faqat ayrim jihatlarini ko'rib chiqdilar. Bu oliy o'quv yurtining masofaviy ta'limni amaliy amalga oshirishga bo'lgan ehtiyoji va maktabgacha ta'lim muassasasining ishlashi, didaktik va uslubiy ta'minoti mexanizmining etarli darajada rivojlanmaganligi o'rtasidagi ziddiyatga olib keladi. Ushbu qarama-qarshilikni hal qilish bizning tadqiqotimiz muammosini tashkil etdi. Dolzarbligi, nazariy rivojlanmaganligi, shuningdek, to'plangan tajribani umumlashtirish va tizimlashtirish uchun amaliyotning

dolzarbligi "bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida masofaviy ta'limni tashkil etishning pedagogik shartlariga olib keldi.

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2020 yil 27 martda qabul qilingan "Oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'limni joriy etish to'g'risida"gi buyrug'iga ko'ra Respublikamizdagi mavjud OTMLar masofaviy o'qitish texnologiyalarini yaratish va ishga tushirish yuzasidan ishlarni boshlagan. Ilmiy manbalarning tarixiy analitik tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, ko'plab mualliflar masofaviy o'qitish modellarini tuzishga o'z e'tiborlarini qaratishgan, jumladan, E.S.Polat rahbarligidagi jamoa o'z monografiyalarida quyidagi 6 ta modelni ko'rsatganlar.

Mavzuni nazariy jihatdan ko'rib chiqishda birinchi navbatda "masofaviy o'qitish" tushunchasining o'ziga e'tibor qaratish lozim bo'ladi. Masofaviy o'qitish saralangan innovatsion metodlar, o'qitish vositalari va shakllariga ega axborot va telekommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim shakli bo'lib, u talabaga ta'lum bir standartlar va qoidalar asosida o'quv sharoitlari va o'zaro muloqatni ta'minlab beruvchi tizim hisoblanadi.

Masofaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari moslashuvchanlik, ioddullilik, parallellik, keng qamrovlilik, iqtisodiy tejamkorlik, ijtimoiy teng huquqlilik, internatsionallilik kabilardan iborat. Masofaviy ta'limning o'ziga xos xususiyatlarini birma-bir izohlab o'tadigan bo'lsak, ular o'zaro bir biridan bir qator xususiyatlar bilan ajralib turadi. Jumladan, moslashuvchanlik (ta'lim oluvchiga o'ziga qulay vaqt, joy va tezlikda ta'lim olish imoniyati mavjudligi bilan, modullilik bir-biri bog'liq bo'lmagan mustaqil o'quv kurslari to'plamidan - modullardan individual yoki guruh talabiga mos o'quv rejasini tuzish imkoniyati mavjudligi bilan, parallellik o'quv faoliyatini ish faoliyati bilan birga parallel ravishda, ya'ni ishlab chiqarishdan ajralmagan holda olib borish imkoniyati mavjudligi bilan, keng qamrovlilik ko'p sonli talabalarning bir vaqtning o'zida katta o'quv (elektron kutubxona, ma'lumotlar va bilimlar bazasi va b.) zahiralarga murojaat qila olishi. Bu ko'p sonli talabalarning kommunikatsiya vositalari yordamida o'zaro va o'qituvchi bilan muloqotda bo'lish imkoniyati mavjudligi bilan, iqtisodiy tejamkorlik o'quv maydonlari, texnika vositalari, transport vositalari va o'quv materiallaridan samarali foydalanish, o'quv materiallarini bir joyga yig'ish, ularni tartiblangan ko'rinishga keltirish va bu ma'lumotlarga ko'p sonli murojaatni tashkil qilib bera olish orqali mutaxassislarni tayyorlash uchun ketadigan xarajatlarni kamaytirish imkoniyati mavjudligi bilan, ijtimoiy teng huquqlilik ta'lim oluvchining yashash joyi, sog'lig'i va moddiy ta'minlanish darajasidan qat'iy nazar hamma qatori teng huquqli ta'lim olish imkoniyati mavjudligi bilan va internatsionallilik ta'lim sohasida erishilgan, jahon standartlariga javob beradigan yutuqlarni import va eksport qilish imkoniyati mavjudligi bilan tasniflanadi.

Masofaviy ta'lim o'z oldiga barcha ta'lim oluvchilarning birdek talim olishiga sharoit yaratib berishni, ta'lim turlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni kuchaytirgan holda ta'lim berish sifat uzluksiz ta'lim darajasini oshirishni, asosiy faoliyat bilan bir qatorda qo'shimcha ta'lim olish imkoniyatini yaratib berishni, uzluksiz ta'lim imkoniyatlarini kengaytirishni, yangi tamoyillar asosidagi ta'lim darajasini ta'minlashni maqsad qilib belgilagan. Masofaviy o'qitishda ta'lim beruvchi imkoniyatlari ham kengayib, u o'zlashtirish jarayonini muvofiqlashtirishi, yangiliklar va innovatsiyalarga mos ravishda berayotgan fanini muntazam mukammallashtirishi, saviya va ijodiy faoliyatini chuqurlashtirishi talab etiladi.

Masofaviy ta'limning bir necha modellari mavjud, bu modellarni tashkil etish esa quyidagi vaziyatlari bilan bir-biridan farq qiladi: geografik sabablar (mamlakat maydoni, markazlardan geografik uzoqlashgan hududlar mavjudligi); mamlakatni kompyuterlashtirish va axborotlashtirish darajasi; transport va kommunikatsiyalarni rivojlanish darajasi; masofaviy ta'lim uchun mutaxassislar mavjudligi; ta'lim sohasida informatsion va kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish darajasi; mamlakatning ta'lim sohasidagi siyosati.

Masofaviy ta'lim modellari va ularning o'ziga xos xususiyatlarini izohlab o'tish uning imkoniyatlarini yanada kengroq tushunishga olib keladi. Masofaviy ta'limning birlamchi modeli faqatgina ta'lim oluvchilar bilan masofaviy ishlashda foydalaniladi. Bunda ta'lim oluvchilar virtual holatda ta'lim beruvchiga biriktiriladi, topshiriqlarni topshirish uchun bo'limlar tashkil etiladi. Bu modelda ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchiga o'quv shakli va usulini tanlashga imkoniyatlar beriladi. Ikkilamchi model esa, an'anaviy ta'limda taxsil olayotgan talabalar bilan ishlash uchun tashkil etiladi. Har ikki ta'lim masofaviy ta'lim modelida ham bir xil o'quv dasturi, jadval, nazorat shakllari va baholash mezonlaridan foydalanish mumkin. Aralashgan modelda kunduzgi va masofaviy ta'lim ta'lim turlarining uyg'unligini ta'minlash maqsadida tashkil etilishi bilan xarakterli bo'lib, ta'lim oluvchilar o'quv kursining bir qismini kunduzgi an'anaviy asosda, boshqa qismini esa masofaviy ta'limda o'tashi mumkin. Konsorsium modeli ikkita oliy ta'lim muassasasini o'zaro birlashtirishni talab etadi. Oliy ta'lim muassasasining birida o'quv kurslari tashkil etilsa, ikkinchi ta'lim muassasasi esa shu o'quv kurslariga ta'lim oluvchilarni ta'minlaydi. Bu ta'lim jarayoniga sohaga yaqin bo'lgan boshqa muassasalar ham qatnashishi mumkin.

Franchayzing modelida ikkita oliy ta'lim muassasalari tomonidan yaratilgan o'quv kurslari o'zaro almashinadi. Masofaviy ta'lim tizimida etakchi bo'lgan, tajribali ta'lim muassasasi bu tizimni endi tashkil qila boshlagan ta'lim muassasasiga o'z o'quv kurslarini, taklif va tavsiyalarini taqdim qiladi. Validatsiya modeli oliy ta'lim muassasalari va ularning xududiy filiallari bilan o'zaro hamkorligida tashkil etiladi. Bunda asosiy etakchi oliy ta'lim muassasasi o'quv kursini tashkil etadi, o'zlashtirish yakuni bo'yicha diplomlarni kafolatlaydi. Xududiy filiallar esa ta'lim oluvchilarni ta'minlaydi.

Uzoqlashgan auditoriyalar modelining o'ziga xos tomoni esa, bir ta'lim muassasasida bo'lib o'tgan o'quv kurslar videokonferensiyalar, virtual kanallar, telekommunikatsiya xizmatlari orqali sinxron ravishda boshqa maydonga uzatiladi. Bu modelda informatsion va kommunikatsion imkoniyatlardan keng foydalaniladi. Uning aralashgan model bilan farqli tomoni, unda an'anaviy ta'limda qatnashmaydi. Masofaviy ta'limda loyihalar modeli ham mavjud bo'lib, bu model davlat taraqqiyoti yoki ilmiy-tadqiqotchilik yo'nalishidagi dasturlarni amalga oshirish uchun yaratiladi. Bunda asosiy faoliyat masofaviy ta'lim mutaxassislari va pedagoglar to'plangan ilmiy-metodik markazda bajariladi.

Masofaviy ta'limni tashkil etishda kurs vazifasini shakllantirish, istiqbolli natijalarga javob beradigan metodologiya va texnologiyani tanlash hamda quyidagi turli xil o'quv bilish jarayonlarini yaratish lozim, jumladan, hamkorlik, o'quv va amaliy topshiriqlar, interfaol bahslar, modellashtirish, innovatsion yondashuv, kreativ masalalar va hokazo. Masofaviy ta'limning asosiy komponenti o'quv materiallari va dasturlarini tayyorlash bo'lib, bunda ta'lim

jarayoni ishtirokchilari o'z darajasiga muvofiq keladigan vazifalarni vaqtida bajarib borishi uning samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Eshqoraev, Q. (2021). VERBAL INTELLEKT–KASBIY VA IJTIMOY KOMTETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA. Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 3), 428-432.
2. Эшқораев, Қ. (2021). ВЕРБАЛ ВА НОВЕРБАЛ ИНТЕЛЛЕКТ: ЗАРУРИЯТИ ВА ШАКЛЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ. Academic research in educational sciences, 2(NUU Conference 1), 467-469.
3. Eshqoraev Q.A. (2022) MASOFAVIY TA'LIM MODELLARI VA UNING XUSUSIYATLARI. Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў, 15-19.
4. Кахрамон Эшқораев (2022) Определение уровня вербального интеллекта с помощью заданий. Конференция состоялась 5 марта 2022 года на базе Ташкентского государственного стоматологического института
5. Eshqoraev, Q. (2021). VERBAL INTELLEKT–KASBIY VA IJTIMOY KOMTETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA. Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 3), 428-432.
6. Тошбоева, Н. (2021). Развитие творческих способов студентов с помощью нестандартных вопросов. Academic research in educational sciences, 2(NUU Conference 1), 393-395.
7. Ergashev, I. (2022). QIZIQARLI GEOMETRIK MASALALARNI YECHISHDA KREATIV YONDASHUV. Models and methods in modern science, 1(13), 90-92.
8. Ergashev, I. (2021, November). Processing of Study Results by Mathematical Statistical Methods. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 34-35).
9. Usmonov, B. Z., Islomov, S. M., va Toshbayeva, N. Y. (2021). GEOMETRIK MASALALARNI YECHISHDA BIRINCHI TARTIBLI DIFFERENSIAL TENGLAMALARNI ROLI. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 2 | ISSUE 6 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF), (5), 723.
10. Менгнарв, Х. Э. (2022). Методика организации и управление микросредой учащегося на уроках математики. Mugallim, 1(5), 7-10.
11. Toshboeva, N. (2021, November). Development of Creative Competence Through Geometric Tasks. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 56-61).
12. Toshboeva, N. (2021). GEOMETRIK MUAMMOLI MASALALAR ASOSIDA TALABALARNING IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH. Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 3), 183-188.
13. Исломов, С. М. d-сепарабельность гиперпространств. In РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ (p. 154).
14. O'G'Li, Q. O. S., & Mash'Al O, I. S. A. (2020). Stereometrik masalalarda tengsizliklarni qo'llash. Science and Education, 1(1), 14-17.

15. Кобилов, Т. А. Экстент гиперпространства сходящейся под последовательностей. MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN, 135.
16. Махмудов Ю.Ф., Эшқораев А.Х., (2022, октябрь). ТАЪЛИМ МУАССАСАСИНИНГ ИЧКИ НАЗОРАТИ РЕЖАСИ ВА ИЖРОСИ. КОНФЕРЕНЦИИ, 92-97.
17. Kodirova, NT; Ehshkoraev, A Kh; Turaev, Eh; Aliboev, T., Kodirova, NT; Ehshkoraev, A Kh; Turaev, Eh; Aliboev, T (1997) КОНФЕРЕНЦИИ, 31-32. Termiz.
18. Quromboyev, H. (2022). Nostandart olimpiada masalalarini yechish usullari haqida. Академические исследования в современной науке, 1(13), 231-233.
19. qizi Rustamova, S. A. (2022, September). INTERFAOL METODLAR ORQALI TALABALAR FAOLLIGINI OSHIRISH. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 11, pp. 41-46).
20. Mahkamov, E. M., & Quljonov, N. J. (2021). O'ZBEKISTON VA FINLANDIYA UMUMIY O'RTA TA'LIMDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHNING USLUBLARINI KAMCHILIK HAMDA YUTUQLARINI BA'ZI MISOLLARDA SOLISHTIRISH. Academic research in educational sciences, 2(12), 815-819.
21. Mahkamov, E. M., & Quljonov, N. J. (2021). FINLANDIYA O 'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O 'QITISHNI TAHLIL QILISH (MATEMATIKA FAN MISOLIDA). Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 1), 146-149.
22. Қуромбоев, Х. (2022). I тип зигел соҳаси учун карлеман формуласи. Models and methods in modern science, 1(13), 52-56.